

ГЛАВА 1

ПТСР: чим він є і чим не є

У цій главі викладені чутки, які абсолютно не відповідають дійсності і просто дурять тобі голову

Навколо багато інформації щодо посттравматичного стресового розладу (ПТСР), але вона не дуже зручна для сприйняття, бо написана терапевтами для терапевтів на науковій психологічній “тарабанщині”, яка насправді нікому не допомагає. Ось чому наплив чуток про ПТСР такий потужний.

Перш ніж перейти до “брудних” фактів про ПТСР, важливо одразу обговорити, що не характерно для нього. Чому? Бо знати правду — половина справи! Брехня задурить тобі голову і завадить отримати лікування, на яке ти заслуговуєш.

Коротко

ПОСТ означає “після”.

ТРАВМА — це вплив, серйозне поранення або сексуальне насильство. Травма трапляється з тобою; це не означає, що з тобою щось негаразд.

СТРЕС — це психологічна та фізична реакція твого тіла на небезпеку.

РОЗЛАД — це клінічне слово, яке означає, що твої симптоми заважають тобі діяти і спілкуватися у повсякденному житті — і це все.

Це не означає, що ти **з’їхав з глузду**.

Я склала цей список чуток: 1) з розповідей людей із ПТСР; 2) з історій справжніх спеціалістів і докторів наук, які лікують військовослужбовців із ПТСР. Отже, якщо ти почув одну з них і повірив, що вона правдива, ти у гарній компанії.

Чутка 1: ПТСР не лікується

Додай до цього таке: “У мене завжди буде ПТСР. Мені ніколи не стане краще. Симптоми можуть зникнути, але ПТСР назавжди”. Ці переконання настільки поширені, що багато людей зневірюються ще до початку лікування.

Існує три методи лікування ПТСР, що базуються на доказах і схвалені Ветеранською організацією США:

- терапія тривалого впливу (або терапія пролонгованої експозиції — ПЕ);
- когнітивно-процесингова терапія;
- десенсибілізація і перероблювання рухом очей (Eye-Movement Desensitization and Reprocessing Therapy, EMDR).

Доведено, що всі вони *працюють* для більшості людей, і ми детально розглянемо їх у главі 5.

Застосування доказових методів терапії при ПТСР є важливим, оскільки вони ґрунтуються на перевірених наукових даних. Вчені проводять ретельні дослідження із задіянням наукових методів, документують результати в рецензованих наукових журналах, і потім інші дослідники проводять додаткові наукові експерименти, щоби перевірити, чи дійсно лікування є успішним. Це дуже схоже на те, як тестує ліки Управління з контролю за якістю харчових продуктів і ліків США (Food and Drug Administration, FDA):

подвійні сліпі рандомізовані дослідження протягом тривалого періоду з великою кількістю перевірок. Коли доказовість метода терапії визнано — це серйозна справа.

Є люди, яких називають *резистентними до лікування* (стійкими, такими, що не піддаються лікуванню). Це означає, що ці три типи доказових методи їм не допомогли. Але дослідники знайшли для них альтернативні способи лікування, а саме: застосування кетаміна, контрольована психо-

Повчальна історія

Кілька років тому я була у клінічній команді, яка працювала з клієнтами, резистентними до лікування. Серед них була жінка, військова, близько 30 років, яка перепробувала всі три доказові методи лікування ПТСР, але все ще була схильна до суїциду і перебувала в депресії. Її ПТСР був справді виснажливим, тож її взяли на медичний облік проти її волі.

Її медична карта не мала для мене сенсу. Пані була дуже розумною і працювала старанніше за своїх однолітків. Проте її симптоми ніколи не зменшувалися настільки, щоб вона могла функціонувати. Я поставила їй те, що ти знаєш як *два великі питання*.

Я запитала: “Чи віриш ти, що можеш отримати допомогу для лікування твого ПТСР і відновитися до рівня, коли зможеш краще функціонувати?” Спокійно і чітко вона відповіла: “Ні. Я знаю, що це неможливо”. Я запитала її, чому вона так вважає, і вона пояснила мені, що після того, як їй вперше поставив діагноз психіатр у штабі, він сказав їй, що ПТСР не виліковується. Вона пояснила: “Я знаю, що лікування може мені трохи допомогти, але врешті-решт я просто вб’ю себе”.

Я ледь не впала зі сльозь. Ми довго говорили про ПТСР, зосереджені на фактах і чутках, а потім вона почала лікування з цими новими знаннями. За чотири тижні її симптоми зменшилися настільки, що вона змогла знову працювати. Її життя вже ніколи не було таким, як раніше.

терапія за допомогою психотропних препаратів та методи лікування на основі віри.

У дослідження ПТСР було вкладено тони грошей по всьому світу, і вони приносять свої плоди. (Особлива подяка дослідникам і фахівцям Наукового центру охорони здоров'я Техаського університету в Сан-Антоніо, шт. Техас, США, в рамках ініціативи *STRONG STAR*. Вони на передньому краї цієї роботи.)

Підсумуємо: доказові методи терапії працюють у більшості випадків для більшості людей. Неважливо, що ти відчуваєш, — це доведено. Але послухай: ніщо і ніхто не може переконати тебе в тому, що щось є правдою, якщо ти сильно віриш, що це не так. Це теж доведено.

Чутка 2: ПТСР буває лише у військових, учасників бойових дій або “у мене не може бути ПТСР”

Багато цивільних вважають, що тільки військовослужбовці можуть страждати на ПТСР. У лавах Збройних Сил багато військовослужбовців вважають, що ПТСР може виникнути лише в оперативних працівників.

Я часто таке чую:

- у мене не може бути ПТСР, оскільки я ніколи не залишав місця дислокації;
- у мене не може бути ПТСР, бо я ніколи не стріляв зі зброї;
- у мене не може бути ПТСР, бо я ніколи не потрапляв під обстріл.

Це не так, ПТСР принципово не так працює. Ми поговоримо про це докладніше в наступній главі, але достатньо

ПТСР: чим він є і чим не є

сказати, що мозок і тіло реагують однаково щоразу, коли твої побратими залишають місце дислокації, незалежно від того, чи ти у безпеці. Необов'язково бути під кулями чи стріляти з бойової зброї, щоби ПТСР надер тобі дупу.

Є думка, що ПТСР притаманний лише тим, хто “заслужує” на нього. Часто це звучить так:

- у мене не може бути ПТСР;
- принаймні я повернувся додому цілим і неушкодженим;
- у моїх дітей все ще є батько;
- моя травма не була напряму пов'язана з бойовими діями.

Скажу відверто: я *не заслуговую* на грип. Я хороша людина і гарно виглядаю. Але грипу на це начхати. Ніхто не *заслужує* на малярію, ВІЛ чи шизофренію, але у нас немає вибору. Щодо ПТСР — так само.

Будь чесним

Працюючи з жертвами домашнього насильства, я ніколи не чула, щоби хтось сказав: “Ти думаєш, тобі було зле? Я тричі лежав у лікарні!” Я ніколи не чула, щоби люди, які пережили інакші види травм, порівнювали себе з іншими людьми, оскільки, щиро кажучи, це ненормально — займатися подібними порівняннями.

Казати: “Моя травма більш травматична, ніж твоя”, — не допомагає, але я часто чую це серед клієнтів-військовослужбовців: “Я був в Іраку та Афганістані. Мене двічі підривали!”

Порівнювати травми — це паскудно, і ти хрінова людина, якщо так робиш. Це заважає іншим отримати допомогу, на яку вони заслуговують. Припини це.

Когнітивно-процесингова терапія — один із доказових методів лікування ПТСР, який сфокусований на *точках застрягання*, або системах переконань, які заважають тобі одужувати.

Працюючи з індивідуальними клієнтами та групами, які проходять КПП, я чула багато варіацій переконання: “У мене не може бути ПТСР”. Наприклад:

- у мене не може бути ПТСР, оскільки я застиг/не чинив опір;
- я був дитиною, коли отримав психологічну травму;
- я міг зробити щось, щоб запобігти/зупинити це.

Друже, послухай: ніхто не заслуговує на ПТСР, і ми абсолютно точно можемо повернутися до нормального життя.

---

*Лікування вимагає наполегливої праці,
але також воно не триватиме вічно.*

Чутка 3: люди з ПТСР просто не стійкі

У 2009 році начальник штабу Армії США генерал Кейсі звернувся до голови Американської психологічної асоціації доктора Мартіна Селігмана з питанням про те, як вирішити проблеми самогубств і ПТСР в армії.

Відповіддю Селігмана стала *Комплексна фізична підготовка солдата* (Comprehensive Soldier Fitness, CSF) — програма, спрямована на підвищення життестійкості та створення армії, яка була би психологічно та фізично підготовленою. На жаль, CSF не стала панацеєю, на яку всі сподівалися, і дослідники ставлять під сумнів емпіричні дані, отримані на її основі.

ПТСР: чим він є і чим не є

Тим не менш мої клієнти-військові та їхні командири постійно кажуть мені про поширення думки, нібито, якщо хтось страждає на ПТСР, то це тому, що він *недостатньо стійкий*, і щось фундаментально не так із вояками, які не можуть оговтатися після пережитого. Не це було меседжем CSF, але маємо те, що маємо.

Тепер, коли ми знаємо, що не характерно для ПТСР, перейдемо до суті. Читай далі.